

Landsbygdsnätverket gör skillnad

Det lönar sig att engagera sig i Landsbygdsnätverkets olika aktiviteter. Utvärderingar från träffar visar att vi inte bara utbyter erfarenheter utan också att synpunkter förs vidare och leder till positiva förändringar.

Text / Foto: Jessica Hagård

Många givande diskussioner fördes under nätverksträffen i Åhusstrand.

Sedan starten har Landsbygdsnätverkets träffar och virtuella tankesmedjor bevisats av över femtusen deltagare. Att träffarna gör skillnad visade sig inte minst under dialogen mellan LAG och Jordbruksverket och Jordbruksdepartementet den 14 maj vid nätverksträffen i Åhusstrand. Ett 70-tal företrädare från drygt 30 leaderområden var då samlade under träffens andra dag för att diskutera framgångar och problem med leaderarbetet. Medverkade gjorde också Andreas Mattisson och Roland Sten från Samordningsenheten på Jordbruksverket och Johan Fors och Beata Allen från Jordbruksverkets Team Landsbygd samt Linda Nöremark från Jordbruksdepartementet.

Flera frågor fördes vidare

Det var några av de frågor som lyftes där som Linda Nöremark lovade ta med sig tillbaka till Jordbruksdepartementet för fortsatt diskussion, bl.a. frågan om att överföra pengar från t.ex. underutnyttjade åtgärder i axel 3 till axel 4 i kommande omgång av programändringar. Jordbruksverket berättade att man är på gång med förtydliganden inom de områden där det idag råder osäkerhet kring tolkningar, till exempel vad som är skillnad mellan projektstöd och

företagsstöd. Det är oklarheter som leadergrupperna tagit upp på tidigare nätverksträffar.

Begagnad utrustning godkändes

Ett annat sådant exempel är när Jordbruksverket godkände kostnader för begagnad utrustning, en fråga som lyftes vid nätverkets första träff mellan leadergrupperna

En annan fråga som ofta diskuterats är olika rutiner och samarbetsformer mellan LAG och länsstyrelserna. Där har leaderrepresentanten och länsstyrelserepresentanten i Landsbygdsnätverkets styrgrupp, tillsammans med Landsbygdsnätverkets kansli, gjort en kartläggning som redan legat till grund för ett erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelsehandläggare.

- Landsbygdsnätverkets träffar ger möjligheter till att utbyta erfarenheter och hjälpas åt för att möta programgenomförandets utmaningar på olika nivåer. Vi ser fram emot en intressant höst då vi träffas åter igen vid den stora nätverksträffen 30 september-1 oktober för att bl.a. gemensamt diskutera kommande halvtidsutvärderingar och andra behov av utvärderingar, avslutar Landsbygdsnätverkets verksamhetsledare Maria Gustafsson.

Snart klart Leaderland

I juni 2009 kan vi äntligen konstatera att Leaderland snart är färdigbyggt! De återstående åtta, av totalt 64 leaderområden, är inom kort verksamhetsklara.

Cirka 90 procent av Sveriges landsbygdsbefolkning kommer att tillhöra något leaderområde. Många kommer då att upptäcka möjligheten att genom engagemang kunna påverka sin lokala utveckling.

- Att bygga ett LAG är som att gå i väntans tider. Det är en process som måste få mogna fram så att underifrånsperspektivet kommer fram, att rätt prioriteringar görs i strategierna utifrån områdets förutsättningar, att ett LAG med den "rätta" sammansättningen väljs, personal som ska anställas, information och mobiliseringsinsatser och till sist projekt som ska börja prioriteras och sjösättas, säger Carin Alfredsson på Jordbruksverkets Team Landsbygd. Ca 470 personer har hittills genomgått grundutbildningarna steg 1, steg 2 och projektredovisning "rätt och slätt". Även leaderhandläggarna på länsstyrelserna har haft möjlighet att gå utbildningarna samt att delta på cirka två länsstyrelseträffar per termin. Därutöver har ett 70-tal lärt sig hur man gör sin strategi tydligare och mer styrande.

Ordentlig snurr

I dagsläget har 450 Leaderprojekt beviljats och ytterligare 130 har status LAGKLAR. Dessa projekt har en total offentlig medfinansiering (EU, statlig, LAG-pott samt övrig offentlig finansiering) på ca 332 miljoner kronor.

- Så nu snurrar leaderhjulen allt fortare och förhoppningsvis med allt mindre gruskorn i maskineriet. Tillsammans med hela landsbygdsprogrammet med en mix av företagsstöd och projektstöd, där verksamheter kopplas ihop och förstärker varandra, kommer detta att ge en ordentlig vitamininjektion till den lokala utvecklingen, avslutar Carin Alfredsson.

Carin Alfredsson
arbetar för
Jordbruksverkets
Team Landsbygd.

Foto: Göran Molin

Lärande och samverkan

En sak som är säker är att vi aldrig blir fullärda. Vi lär av varandras erfarenheter och vi behöver också lära oss att samverka bättre med andra aktörer på landsbygden. De nätverksträffar som arrangeras inom Landsbygdsnätverket fyller en viktig roll och är ett utomordentligt bra sätt för att samverka och åstadkomma synergieffekter. Vissa åtgärder som vi arbetar med inom landsbygdsprogrammet har vi i genomförandet lyckats sämre med. Inom flera av dessa områden har vi inom nätverket skapat och kommer att skapa s.k. tematiska arbetsgrupper där vi i en mindre grupp går på djupet i vissa frågeställningar. Syftet är hela tiden att vi ska lära oss av varandra för att vi sedan på olika sätt ska kunna använda denna kunskap för att kunna genomföra landsbygdsprogrammet på ett bättre sätt. Ett led i lärandet är att vi i år arrangerar Landsbygdsgalan den 30 september på Skansen i Stockholm. Syftet är att visa på lärande exempel där all den kreativitet och företagsamhet som finns på landsbygden synliggörs. Ett annat exempel är de teman och inspirerande projekt som vi lyfter fram i nyhetsbrev. I detta nummer kan du läsa mer om förnybar energi, ett område där mer medel tillförs programmet. Vi får heller inte glömma bort att vi alla på olika sätt ständigt kan bidra med att göra omvärldsbevakning och omvärldsanalys. Kunskaper som finns samlade hos varje aktör och som är viktiga för att mer träffsäkert uppnå målen med det svenska landsbygdsprogrammet. På nätverksträffen i samband med landsbygdsgalan kommer vi också att ta upp frågan hur vi kan bli bättre på att utvärdera och hur vi kan lära av den halvtidsutvärdering av landsbygdsprogrammet som nu ska göras. Nätverksträffarna ger möjligheter, passa därför på att medverka på dessa. Avslutningsvis vill jag passa på att önska er alla en riktigt skön och avkopplande sommar!

Peter Melin
Ordförande

Landsbygdsnätverkets styrgrupp

Så förenas klimatmål, ekonomi och sysselsättning

Fråga: Hur kan vi minska växthusgasutsläppen med 180 procent, försörja alla personbilar i länet med drivmedel och samtidigt skapa hundratals nya arbetstillfällen?

Svar: I Skaraborg satsar man på storskalig och samordnad biogasproduktion.

Text: Emese Gerentser/Mediaplanet | Foto: Pascal Tshibanda

– I Skaraborg har vi potential att producera över en terawatt biogas. Det motsvarar hundra miljoner liter diesel och vi skulle kunna försörja alla personbilar i länet, säger Per-Ove Persson, agronom på Hushållningssällskapet och projektledare för SkaraborgsGas, ett projekt som i den inledande fasen beviljats 650 000 kronor från landsbygdsprogrammet. Han tror att projektet kommer att innebära sysselsättning för åtminstone ett hundratal personer i Skaraborg, och miljövinster är stora.

– Genom att producera biogas av organiska material som matrester och gödsel

– som annars står för växthusgaser vid nedbrytning och hantering – och samtidigt byta ut de fossila drivmedlen bensin och diesel, så vinner vi dubbel miljönytta.

Ny infrastruktur

90 procent av den potentiella produktionen av biogas i Skaraborg kommer från gödsel och andra restprodukter från jordbruket, och 10 procent kommer från samhället i övrigt, till exempel livsmedelsindustrin och reningsverk.

– Rester från biogasproduktionen, så kallade rötresten, går tillbaka till jordbruken och sprids som näring på åkrarna. Det blir ett kretslopp och ingenting går till spillo. Med dessa faktorer inkluderade har Pål Börjeson på Lunds Tekniska Högskola räknat ut att biogasdödsel som drivmedel innebär en minskning av växthusgasutsläppen med 180 procent, där 100 procent kommer av bytet av drivmedel och 80 procent genom användningen av organiskt material och gödsel.

I Skaraborg finns nio producenter för biogas, av dem är två gårdsanläggningar. En ny gårdsanläggning byggs just nu, ytterligare två är i pipeline och en handfull står på tur. Tanken bakom SkaraborgsGas är lokal produktion av biogas ute på gårdarna, som sedan via rågasledningar transporteras till gemensamma förädlingsplatser där gasen uppgraderas till drivmedel och/eller kraftvärme.

– Generellt är det samhället som bygger ny

infrastruktur, men i vårt fall ligger det på marknadsaktörerna. Och vi drar nu ett tungt lass med att bygga upp ett helt nytt system av gasledningar som krävs för förädlingsplatser och gastankställen.

Stöd från landsbygdsprogrammet

Trots det låga kassaflödet växer infrastrukturen med snabb fart och nya tankställen invigs. I landsbygdsprogrammet finns det från och med i år särskilda pengar till biogasinvesteringar. Biogasstödet är en form av företagsstöd, som man kan söka hos länsstyrelsen. Hittills har 200 miljoner kronor örönmärkts till biogasinvesteringar, men redan från 2010 tillförs ännu mer pengar till biogaspotten som en följd av de extra satsningar på bioenergi och klimat som EU har bestämt att alla länder ska göra inom ramen för sina landsbygdsprogram.

Målet i Skaraborg är att så småningom försörja alla bilar i länet med biogas som drivmedel.

I Hedenäset ger skogen värme

Lennart Mansikka, som själv är verksam skogsägare, började fundera över det spill som lämnades kvar i skogen efter avverkning. Här låg massor av energi, som ingen tog tillvara. Och idén om ett närvärmeverk i den norrbottniska byn Hedenäset tog fart.

Text: Agneta Gustavsson, Foto: Göran Lahti

Hedenäset hade de rätta förutsättningarna. Bebyggelsen ligger relativt tätt. Övertorneå kommun var tvungen att renovera sin befintliga panncentral i byn och var intresserad av att ansluta sig till närvärmeverket. Idag har man cirka 60 anslutningar varav cirka 40 är privata och fler som vill ansluta sig, men man måste sätta sig ner för att räkna på vad det kommer att kosta med en ny kulvertdragning.

Lån och stöd

Projektet har kostat cirka sex och en halv miljoner kronor och har finansierats av delägarna med drygt fem miljoner kronor vilket bland annat är lånade medel. Man har också fått projektstöd på 1,8 miljoner kronor. Ulf Zakariasson en av de nio delägarna, berättar att projektstödet ökade lönsamheten för projektet, som idag är helt självgående.

Delägarna sköter närvärmeverket och närvärmebolaget betalar bara för effektiv arbetstid, vilket håller nere kostnaderna. Ytterligare fördelar är att man ser eventuella problem som kan dyka upp.

– Han som flisar brukar säga att det är bättre med en timmes extra arbete med flisningen, än tolv timmars merarbete med pannan för att flisen inte är bra.

Bättre betalt för skogsråvara

– Vi mäter fukten och väger flisen, när den levereras och betalar skogsägaren för energivärdet i flisen, säger Ulf som konstaterar att skogsägarna får bättre betalt idag, jämfört med tidigare.

Men det är inte bara flis som är intressant. Man kommer även att prova på att blanda in rörfilen, som i sin tur bidrar till att landskapet hålls öppet.

– Vår pannleverantör har garanterat att vi ska kunna blanda i cirka 30 procent rörfilen. En av delägarna, en före detta mjölkproducent sår nu in cirka 10 hektar. Rörfilen skördas varje år och sås om vart 20:e!

Eko

Allt har fungerat bra. Projektet har inneburit miljönytta, med lokalproducerad energi och minskad användning av olja och el.

– Men eko står också för ekonomi, som är en nog så viktig del för att man ska satsa, avslutar Ulf Zakariasson.

Två av delägarna, Lennart Mansikka och Ulf Zakariasson till Hedenäset Närvärme AB, framför det nya närvärmeverket.

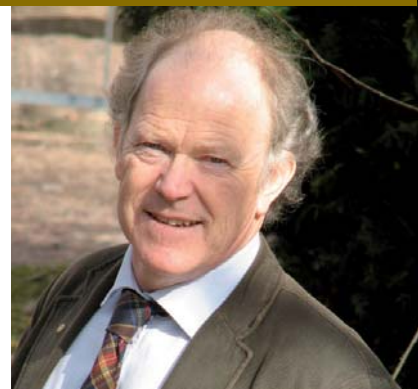
Medlem har ordet

Kommunen – en strategisk energikonsument

Agroväst är en plattform för västsvenska utvecklingsprojekt inom lantbruk och livsmedelsindustrin. Ett av programmen inom Agroväst är Energigården med syftet att vara en samlande och pådrivande kraft i utvecklingen av förnybar energi från det västsvenska lantbruket. Bioenergi från jord och skog skulle tekniskt sett kunna ersätta hälften av de fossila bränslena i Västra Götaland utan att inkräkta på dagens livsmedelsproduktion eller leveransen av timmer och massaved. Importerad olja, diesel och bensin till ett värde av 6-8 miljarder kronor per år skulle kunna ersättas med lokalt producerad förnybar energi.

Agroväst/Energigården samlar företag och organisationer med energikompetens i Västra Götaland för gemensamma insatser inom teknikutveckling, kompetensutveckling och information. För att få igång produktionen av förnybar energi är det nödvändigt att kommunerna går före och visar vägen och det kan ske genom den kommunala verk-

samhetens olika roller som myndighetsutövare, projektutvecklare/investerare, inköpare och påverkare/rådgivare/kommunikatör. En av de viktigaste framgångsfaktorerna i energiomställningen är förmågan att engagera lokala aktörer och andra intressenter i processen. Skaraborgs Kommunalförbund har genomfört ett pilotprojekt med den utgångspunkten i två kommuner. Projektet bestod av en kick-off med omvärldsanalys, exempel på lokalt klimatarbete och inbjudan att delta i olika arbetsgrupper. Målgrupp för inbjudan var alla berörda såsom fastighetsägare, industrier, lantbrukare, skogsföretag, transportföretag, energibolag, kommunala förvaltningar, kyrkan och allmänheten. Man analyserade energianvändningen i kommunen och hade dialog med viktiga lokala aktörer om möjligheter att effektivisera energianvändningen och om potentialen förnybar energi inom kommunens gränser. Processen ledde fram till ett antal strategier för hur kommunen bör arbeta för att minska olje-

beroendet och samtidigt ge förutsättningar näringslivsutveckling. Agroväst har sedan 2007 varit med i Landsbygdsnätverket och deltagit i nätverksträffar och i den virtuella tankesmedjan. Agroväst har också beviljats en nätverkscheck för att anordna seminarier. Nätverksträffarna har gett värdefulla kontakter med många goda krafter som vill utveckla landsbygden. Jag har för min del fått upp ögonen för att kulturen bör få en viktigare roll i detta arbete och det gäller inte minst samhällets energiomställning.

Kent-Olof Söderqvist
Verksamhetsledare Energigården
Agroväst

Dessa går vidare till galan

Nu är det klart vilka företagare och projekt som nominerats till 2009 års Landsbygds gala. Text: Jessica Hagård

I år är alltså första året som Landsbygdsnätverket anordnar en nationell gala med utdelning av Ull-baggar med syfte att visa all den verksamhet finns på landsbygden som bidrar till målen i det svenska landsbygdsprogrammet. Galan anordnas den 30 september på Skansen i Stockholm och föregås av höstens nätverksträff. En av prisutdelarna är Jordbruksminister Eskil Erlandsson. Landets länsstyrelser står bakom nomineringarna, utom Årets Leader som leadergrupperna i landet nominerat till. Landets lantbruksdi-

rektörer har tillsammans med Landsbygdsnätverkets kansli sedan utsett det fyra bästa i varje kategori.

Styrgruppen har sista ordet

Det är Landsbygdsnätverkets styrgrupp som kommer att utse den sju slutliga vinnarna. Dessa vinner, förutom varsin Ull-bagge, också var sitt resestipendium på vardera 10 000 kronor.

- Goda exempel fungerar som en inspiration och förebild för andra på landsbygden

med slumrande idéer. De bidrar också till att synliggöra och sätta fokus på möjligheterna i landsbygdsprogrammet. Vi hamnar alltför ofta i diskussioner om vilka hinder som finns och vad man inte får göra. Vi får inte glömma att visa upp för omvärlden att det finns framgångssagor och lyckade satsningar i programmet som vi också är stolta över, säger Andreas Mattisson, vikarierande enhetschef på Jordbruksverkets samordningsenhet.

De slutnominerade är:

Årets landsbygdsprojekt

Norrbottnens län, Grön Framtidsgård
Skåne län, Grön rehabilitering på landsbygden-Skåne
Stockholms län, Öppen skärgård året om
Västmanlands län, Lokal mat i Svartådalen-LOMIS

Årets landsbygdsföretagare

Västerbottens län, Erik Johansson- "Hälje gård", Holmnäs
Västernorrlands län, Lars Höglund, Stigsjö, Landtjärn
Västra Götalands län, Löwings Ateljé och Konstcafé
Örebro län, Johan och Jenny Gille- Lerbäckes teaterlada

Mer information om de slutnominerade finns på www.landsbygdsnatverket.se (Klicka på baggen på förstasidan)

Årets Leader

Leader Kalmar/Öland, Runstensandan
Leader Närheten, Musikfestival i Segmon
Leader Ranrike, Skaldjursresan, Lysekils musselakademi
Leader Växtlust Värmland, Generationsvägen,

Årets miljöatsning på landsbygden

Kronobergs län, Gunnar Bylow, Alstermo
Skåne län, Bosarps kyckling AB, Bosarps gård, Blentarp
Uppsala län, Upplandsbondens ekonomiska förening
Västra Götalands län, Biogas Brålanda

Årets integrationssatsning på landsbygden

Gävleborgs län, Integration och odling
Västra Götalands län, Grön integration på landsbygden

Årets jämställdhetsatsning på landsbygden

Uppsala län, Bo & Kajak
Västra Götalands län, Grogrund

Årets ungdomssatsning på landsbygden

Gävleborgs län, Martin Söderkvist
Jönköpings län, Ugglebo trä, Gislaved
Uppsala län, Nybyggnad av ridhus på Sandbyholm

Public goods definieras i nytt projekt

För att ta reda på vad public goods eller kollektiva nyttigheter, producerade eller tillhandahållna av jordbrukssektorn, betyder inom EU och inom landsbygdspolitiken och för lantbrukssektorn, har man tillsatt en tematisk arbetsgrupp med deltagare från flera Europeiska länder.

Text: Agneta Gustavsson

Från Sverige deltar Helene Holstein, kansli-
råd på Jordbruksdepartementet.

- Vi kommer att gräva ner oss i begreppet. IEEP (The Institute för European Environmental Policy) ska arbeta fram en grov text, som vi i arbetsgruppen ska ge respons på. I arbetsgruppen deltar 11 personer från ministerier, universitet och institut. Deltagande länder är Polen, Holland, Bulgarien, Sverige, Italien, Tyskland, England, Frankrike, Estland samt Grekland.

- Vi som sitter med är inte representanter för våra länder, utan vi deltar med våra olika kompetenser.

Tre faser knappt två år

Arbetet genomgår tre faser. Fas ett är att skapa en gemensam grund. IEEP gör en datainsamling och en översyn av alla landsbygdsprogram, där man identifierar huvudtyperna och analyserar olika sätt att

hantera de kollektiva nyttigheterna inom landsbygdsprogrammet. I fas två analyseras de sociala och ekonomiska sidoeffekterna av kollektiva nyttigheter. Därefter när man har definierat och analyserat ska man i tredje fasen etablera en strategi för det kommande arbetet med kollektiva nyttigheter.

Rent vatten och småbrukare

- Vi talar om en gemensam definition av kollektiva nyttigheter. Det ska inte kunna vara vad som helst och det ska vara tydligt även om det finns olika bilder av vad en kollektiv nyttighet är, säger Helene Holstein och ger några exempel.

- Klassiska exempel för oss återfinns ofta inom miljöområdet, som biologisk mångfald och rent vatten, medan man i exempelvis Bulgarien och Rumänien ser småbrukaren och småbruket som en bevarandevärd traditionell nyttighet.

Klart september 2010

När gruppens arbete är klart, september 2010, ska en broschyr ligga helt klar, dessutom ska arbetet presenteras vid nästa stora landsbygdskonferens. Målet är att man har förklarat begreppet Kollektiva Nyttigheter, för att alla ska få en gemensam grund att stå på.

- Vår ambition är att belysa olika sätt att se på de system som finns i olika länder. Och ta fram exempel från olika länder för att få en gemensam grund, om vad som är och vad som inte är Public Goods, avslutar Helene Holstein.

”I varje människa finns något av alla människor.

Lichtenberg

IEEP: The Institute för European Environmental Policy/Institutet för Europeisk miljöpolitik.